

feljegyzett beszélgetések sorozatából született. Az akkor konspirálni kezdő „demokratikus ellenzék” általunk ismert tagjait, kvázi-barátainkat parodizálta, „az örültek elfoglalják az elmeegógyintézetet” metaforába dramatizálva. Meglehetősen pontossággal vázoltuk fel az ideológiai lózungjaik mögött rejtőző, valós ambícióikat, jósoltuk meg későbbi pályájukat, jellemük átalakulását. A *Natura Humanae* sorozat második előadását, *Black & White & Hamburger* címmel, 1978. január 16-án, ugyanott tartottuk, de már Donauer Arbeiterfamilie Ohne Arbeit néven. A darab – műfaját tekintve ugyancsak *Cabaret Noire* – alaptörténete abból az azóta is aktuális lehetőségéből indult ki, hogy Uganda elfogallja Svájcot. Mâig emlékezetemben kószáló alapélményem az előadásból, hogy feketére festve, nyakamban a súlyos márványból készült, pompás szűnyogmotívummal díszített „Albert Schweitzer Emléktáblával”¹¹ állok a színpadon, mellettem az aranyszínűre festett, félmeztelen Orsós Györgyi táncol a szamba ritmusra ültetett *D-moll Toccata and Fugára*, másik oldalamon, két vekni kenyér között a Hamburgert alakító Papp Tamás fixálja a közönséget, kezében „MUNKÁT, KENYERET” feliratú tüntetőtáblával. A Molnár Gergely kódnevű kém, fehérre festve¹² értelmiségit játszott. Rögtön az előadás elején ráborult az íróasztala. A darab szövegének egyik mondata – „Nézd milyen ronda az a néger! Zöld!” – kiverte a véleményformáló budapesti „liberális” értelmiség biztosítékát, jöllehet csak egy-két komor megfigyelőjük látta az előadást. Azonnal fasisztáknak nyilvánítottak bennünket, s ezt a pillanatok alatt szétterjedő minősítéseket aztán a Spions operett-hagyományokkal szakító dalai sziklaszilárdították meg évtizedekre.

Régi értelmiségi hagyomány a bűnbakkeresés ezen a szellemileg lepusztult, Isten háta mögötti, mocsaras vidéken. Mindig kell nekik valaki, akit gyűlölni lehet, hogy elfeledkezhesse nek saját nyomorúságukról, hogy ráirányíthassák be nem vallott, mélységes, abszolút jogos önutálatukat. A másképp gondolkodók örültek, népellenességnek nyilvánítása, lefasisztázása a hatalom és hivatalos ellenzéke által egyaránt reflexszerűen alkalmazott, tradicionálissá vált módszere itt az ellehetetlenítésnek. A Spions már próbált előadásaink idején. A Molnár Gergely kódnevű kém ekkor váltott az Anton Ello kódnevre és cserélt imázst, elefántcsonttorony-lakó értelmiségiből punk-rockerré transzformálva magát. A második előadás után kitiltottak bennünket a Belvárosi Művelődési Ház és Tanuszodából, így a tervezett vízirevút már nem tudtuk megvalósítani.

11 Orsós Györgyi műalkotása

12 A remek testfestéseket Rész István készítette, szórópisztollyal

Szkárosi Endre

KONNEKTOR

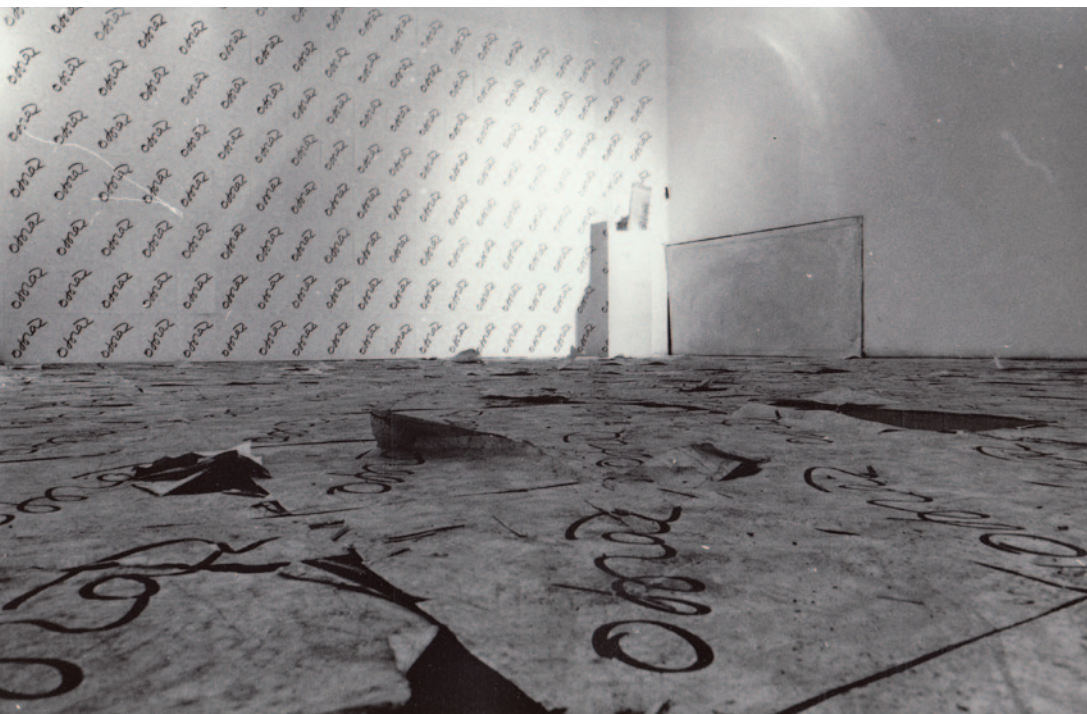
➔ Második rész

Változatlanul izgatott a papír és a szöveg materialitása, illetve a régi szövegek műtárgyszerű újraköltése. Elővettem a *Halotti beszédet* és legépeltem több verzióban. Utána – mivel az első magyar nyelvemlékről van szó – vastag piros, illetve zöld filctollal áthúztam-kiemeltem bizonyos szócsoportokat, mondatokat, nagyjából úgy, hogy a két szín aránya a fehérrel együtt összhangot alakítson ki. Ezek után pedig fogtam egy sniccert és a piros, illetve zöld sorokat hosszanti irányban alul-felül, illetve a befelé eső piciny oldalukon bemetszettem. Mivel a sorok így pusztán a másik oldalsó kis részen rögzültek csak a papírhoz, amelyből vették, nem várt következmény állt elő: a sorok kinyíltak a térbe, mint rojtok, göndörödtek kifelé, hosszuktól, helyzetüktől függően különböző mértékben és formában. Több példányt is készítettem, s a legszebbet végül egy, a mérethez arányos, kissé díszes arctükörre ragasztottam fel.

E munkák a korábbiakkal együtt kezdték kirajzolni egy olyan vizuális költészet lehetőségét, amelyet érzésem és tapasztalatom alapján újnak, járatlannak találtam – miközben persze rengeteg szó esett akkoriban, részben a Magyar Műhely intenzív tevékenysége folytán is, a vizuális költészetéről. Így keresni kezdtem a kiállítási lehetőséget. Mivel eleve szokatlan dologról volt szó, meg nem is voltam ismert képzőművész, a galériák föl sem merültek. LESZTÁK TIBOR viszont a Lágymányosi Közösségi Házban épp nemrég indított be egy kiállítóteret, és

Részlet a Petőfi Irodalmi Múzeum 1987-es vizuális költészeti kiállításáról. Bal oldalon: *Ómagyar Mária-siralom* (kereszt), középen: *Nemzeti dal*. © fotó: Bókay László

A Walesi bárdok (részlet), Lágymányosi Közösségi Ház, 1986. február, © fotó: Teknős Miklós

megegyeztünk, hogy 1986 februárjában csináljak egy kiállítást, amelynek – mivel centrumában *A walesi bárdok* egy új változata állt – az „ötszáz” címet adtam. A galéria szép, arányos és otthonos, meghitt terének egyik, belépéskor meredeken jobbra eső sarkába az *Ó-magyar Mária-siralom* keresztjét állítottam, köréje kevés szalmát szórtam, hogy legyen egy kis természetes talapzata. A másik, túlsó sarok közelébe a *Halotti beszéd*-tükröt akasztottuk arcmagasságban a falra. A két pont közötti falhoz, egy-egy posztamensre helyeztük a *Siralom* táblás változatait, az átellenben lévő falra pedig az üveglapok közé illesztett vizuális versek kerültek (Janus, Ady, saját versek, például a *Léghajó*). A teljes tér alapját pedig *A walesi bárdok* képezte. Ennek kiindulópontja azonos volt az udvari verzióéval: ahogy beléptünk a galéria terébe, a szemközti fal és a padló találkozásának élénél kezdve sorban fölfordítottam a – természetesen ismét néhány száz példányban kivitelezett – papírlapokat az „ötszáz” kalligrafikus szalagfelirattal. Az udvarunkon 25x20 sorban jött ki az a téglalap-felület, amely ötszáz lapból állt. Itt azonban, lévén a galéria csak pár méter hosszú, nekiütköztem a falnak. Sebj, annál jobb, mindig is azt tapasztaltam, hogy az adottságokhoz való kreatív alkalmazkodásban a művészi erő jelentős hányada rejlik. A korábban vízszintes munka sorait a falon, függőlegesen folytattam fölfelé, majdnem a plafon szegélyéig. Váratlan hatás állt így elő: az alkotás a valódi térbe került, még inkább „térlétszerűvé” vált, jobban, mint ha csak pusztán a vízszintes felületen működött volna. Ráadásul a napok múltával egy új, számomra revelációt jelentő dimenzió nyílt meg benne: az idő. Ugyanis ahogyan a megnyitón, illetve a későbbi napokon az emberek, néhányan némi vonakodás után, de végül kényszerűen és természetesen ráléptek a talajfelületre, vagyis a vízszintes lapokra is, azok elpiszkolódtak, elrongyolódtak, és összességében egy szakadozott, szürkésfehér felületet adtak ki, amellyel éles kontrasztba került a falon levő rész tisztasága, épsége. Mintegy megelevenedett a műalkotás, ahogyan az idő és a használat dolgozott rajta.

Igen ám, de valahogyan meg is kellett nyitni a kiállítást. Bernáthyval tanakodtunk, csináljunk-e koncertet, de valami miatt ez most nem volt lehetséges. Sanyi javasolta, hogy beszéljek LAÁR ANDRÁSSzal a KFT-ből, ők nagyon nyitottak, keresik is a zenekari konvenciókon való túllépés lehetőségeit. Felhívtam Laárt, elmondtam, milyen kiállításról van szó, ő kíváncsinak bizonyult, és megbeszéltük, hogy valamelyik nap BORNAI TIBORRAL együtt feljönnek hozzám megbeszélni, mit csinálhatnának, nagyzenekari felhajtás nélkül. A megbeszélés időpontban eljöttek, megmutattam nekik egy-két versművet és vázoltam költői munkám, illetve az azt részben reprezentáló kiállítás lényegét. Hamar kitalálták a szerepüket: akusz-

tikus hangszereken fognak improvizálni, míg én, mint terveztem, kibontakozom az irhabundámból és az ahhoz rögzített szalmakötegekből. Így is történt másnap a megnyitón – a közönség úgy érkezett, hogy egy szalmatömeg várta a hall közepén. Két zenész ült mellette, játszogattak, talán beszélgettek is. Aztán a szalmahalmaz mozogni kezdett, lassan egy élőlényzerű alak bontakozott ki belőle, bundában, és aztán az alak a bundát is ledolgozta magáról. A végén megjelenő három lány, Edit, Tücsi és Csilla pedig egy kézikocsin kivonszoltak a téből.

A KFT-vel jó kapcsolatban maradtunk, időnként találkoztunk is, Laár a későbbiekben fellépett az egyik Új Hölgyfutár Revue-n. A lányok azonban állandó munkakapcsolatot jelentettek. Tücsit már jól ismertem Bernáthy formációjából, a *Dr. Újhajnal* és az *Okker Sziszterz Női Léptékből*, ő volt az egyik hiperaktív, jó színpadai és tánctapasztalattal rendelkező és dolgozó Sister. LENGYEL EDIT is Sanyi révén került a képbe, az egyik legjobb munkatársam lett belőle, akivel valaha dolgom akadt. Mindig lehetett rá számítani, vállalt kényes helyzeteket is, szép, természetes hangja volt, nagyon szépen intonált, alkatiilag nyitott volt, jól oldotta meg a feladatokat. Mindezek tetejében pedig nagyon szép nő volt, úgyhogy mindig döngicséltek körülötte a férfiak. CSILLA pedig Sanyi új énekesnője volt szintén az Újhajnalban, amely lassan aztán átalakult *Matuska Silver Sound*dá. A lányokat, mikor melyik ért rá, mindig szívesen hívtam akcióba, koncertre, performanszra, mert ahogy minden nyelvi lehetőség izgatott az alkotásban, úgy természetesen a test, illetve a testi jelenlét nyelve is – és a sajátomén túl a másoké is, amit ugyan mindig nehezebb kezelni, de sok a lehetőség is benne. Így aztán a Konnektor mellett működő lánycsapatot elneveztem *King's Fingers Leánykarnak*, és a továbbiakban legtöbbször így koncerteztünk.

Így történt 1986 februárjának végén is a FMK-ban, ahol – alig hogy leszedtem az anyagomat a Lágymányosiban – új kiállítást csináltam az alsó, ún. fekete kiállítóban. A munkák persze részben azonosak voltak, de tettem közéjük újakat is, és elkészítettem *A walesi bárdok* egy újabb verzióját. Mivel a kiállítóban kicsi volt a tér, meg talán azért is, hogy ne ugyanazt ragozzam mindig, az Arany-költeményre utaló, „ötszáz” szalagfeliratú ötszáz papírlapot ezúttal egymásra halmoztam, és az egészet át akartam ütni egy hatalmas, 300-as szöggel. A FMK-ban kiállításrendezésben általában segítő OROSZ PÉTER szobrász segítette a kivitelezésben. A Műcsarnok alagsori részében levő műhelyben egy megfelelő fúrófejjel átfúrta a papírhalmot (átszögelni fizikai képtelenség lett volna), kicsit belefúrt egy kisméretű fatalapzatba, amelyet aztán a papír tökéletesen eltakart, és az átlukasztott papírtömegbe bújtatott szöveget

beütöttük ebbe a fába. Nagyon szép papírszobor keletkezett az A4-es laphalmaz tömegéből, amelyet drasztikusan átüt egy nagy vasdarab. Mintegy a nyelv „keresztrefeszítése”, a nyelv és az anyag mártírúma? Erre így természetesen senki nem gondolt előzetesen, talán csak sejtése lehetett róla az embernek: az igazi hatás azonban mindig váratlanul áll elő, és szinte csak véletlenszerűen érintkezik az eredeti szándékkal.

A Fikában már gyakorlott koncertezőknél számítottunk, nem is csak a Konnektor miatt, hanem azért is, mert a Klub hívatásánál fogva minden újító törekvés egyik legfőbb fórumává vált, lett légyen szó az én régi költői estjeimről, vagy a Fölőspéldány-koncertről, vagy egy Magyar Műhely-estről vagy bármi másról. Mivel lassan híre ment, hogy a Tankanyar-repertoárban valami szokatlant csinálunk azzal, hogy radikális avant-rock módra szólaltatjuk meg a magyar költészet alapdarabjait, egyszer csak újra képbe kerültünk a PeCsában. Egészen konkrétan egy nagyralátó és nagyvonalú projekten dolgoztak ott ÁRKOSI ÁRPÁD rendezői vezetésével, akit még a Brobo-időkből ismertem (a Szomjas-féle, egervári filmfelvétel alkalmából találkoztunk először). Nagyszabású bankettet kívántak rendezni március 14-én, vagyis az 1848 március 14-én a Pilvaxban körvonalazódó forradalom évfordulójára, és ennek megfelelően a Petőfi Csarnokban is mintegy a Pilvaxot akarták felépíteni. A küzdőteret, ahol majdan az előadások, felolvasások, performanszok kaptak helyet, amfiteátrumszerűen felépített nézőtér vette körül, amit fehér abrosszal leterített asztalokkal és a hozzájuk tartozó székekkel rendeztek be, itt ült majdan a közönség. Az ételeket és az italokat nagy és szintén fehér abrosszal terített tálakon akkori színművészeti főiskolások hordták ki, szerepük szerint ők voltak a Pilvax pincérei. Az esten az akkori művészélet miséje szinte teljes húzóága szerepelt: az írók közül többek között MÁNDY IVÁN, MÉSZÖLY MIKLÓS, KONRÁD GYÖRGY, ESTERHÁZY PÉTER, a művészek közül CSEH TAMÁS, SZABADOS GYÖRGY és sokan mások, illetve a KALÁKA, de ennek története van.

Én vagy mi, a Konnektor, nem is voltunk betervezve a műsorba. Ám valaki az utolsó pillanatban valami miatt kiesett a programból, és BOLLOBÁS ENIKŐ nyilván alkalmosra ajánlására bennünket hívtak, mivel hallották, hogy van egy *Nemzeti dalunk*. Lehet, hogy nem igazán tudták, mibe nyúlnak. A *Nemzeti dal* természetesen már sokat játszottuk – mégis, mint mindig, most is kerestük a helyileg autentikus megszólalás lehetőségét. A napközbeni beállítás idején észrevettük, hogy a küzdőteret lezáró falnál, amely a színpad hátteréül szolgált, egy hatalmas építési állvány van fölszerelve. Már pusztán dekoratív is jól nézett ki, s azonnal rácuppantunk, hogy használjuk ki. Sanyi még csodálkozott is – „Micsoda színpadkép! Ha kérjük, biztosan nem lenne itt.”

Este, mielőtt ránk került volna a sor, kiderült, hogy ott van és fellép BALOG KÁLMÁN cimbalmos is, akivel akkoriban MÁRTA ISTVÁN projektjében, a *Támad a szélben* dolgoztunk együtt. (Amikor Kálmán kijött a stúdióba és az én egyik szövegem alá kellett egy viharos cimbalomszólót fölépítenie, olyan erővel oldotta meg a feladatot, hogy a zene szinte önálló életre kelt, és István azonnal külön számmá hangszerezte, amelynek aztán a végén szólal meg a szöveg.) Most megbeszéltük Kálmánnal, hogy beszáll a *Nemzeti dalba*. Az öltözőben együtt voltunk a Kalákával, mivel utánunk éppen ők következtek. Gryllus Daniék amúgyis kíváncsiak voltak az egészre, részben az ismeretség miatt, főleg azonban azért, mert az ő teljes zenekari életük a magyar költészet megszólaltatásán alapult. Kezdekör sorban bevonultunk hátulról, az öltözőből, egyenesen fel az állványra: némi iróniával Kálmánt küldtük előre, őt követte Jakobi a csellójával, majd a zenekar többi tagja, a végén pedig én. A többiek a bevonulás után a középső lejárón le is mentek a küzdőtérre, én viszont fent maradtam. Így kezdtük el a *Nemzeti dal* vad hangjait játszani, én odafönt ordítottam, hörögtem a verset, ahogyan szoktuk, soronként hátulról előre. De távol voltam a zenészekről és amikor az utolsó előtti (azaz az eredetiben a második) versszakot befejeztem (annak első sorával), a zenekar leállt, szerencsére egyszerre, mivel azt hitték, vége van. Én meg, mivel nem indult újra a zene, nem mertem belefogni az utolsó, azaz az első versszakba. Ilymódon úgy lett vége a számnak, hogy a „Talpra magyar” strófa elmaradt.

Bespriceltünk az öltözőbe, tisztáztuk, mi történt, s megállapítottuk, hogy nem baj, szerencsére egyszerre álltunk le, úgy kell beállítani, hogy ez volt a koncepció. Akkor szaladt be Gryllus Dani, és kérdezte: „az utolsó versszakot miért nem csinál-

tátok?” Nevettünk, elmondtuk neki az igazat, de mint mindig, most is azzal, hogy a valóság nagy költő. S ha belegondolok, valóban: az első szakaszt, amely nálunk az utolsó, szinte mindenki tudja vagy legalább ismerni véli. Tehát a hallgató a fejében fejezheti be a művet, a verset – akár csak *A walesi bárdok* utolsó két sora esetében, amelyet persze tudatosan, előre tervezetten hagytam el.

Vegyes hatást válthatott ki ez az interpretáció az ünnepelni akaró hallgatóságból. Barátaink, köztük például HEKERLE LÁSZLÓ nagyon lelkes volt, mindenestül tetszett neki a színpadi megvalósulás, de például tőle hallottuk, hogy az előadás alatt szegény RATKÓ JÓZSEF megpróbált demonstratívan kivonulni, amiből a demonstráció nem jött össze. Voltak, akik némi zavarban, kötelességszerűen gratuláltak, mások inkább nem szóltak, mivel némileg zavarban voltak, ami nagy szó egy műalkotás fogadtatásában.

Beindult a mozdony, egyre érkeztek a meghívások különböző fellépésekre.

A Rádióban MARKOVITS FERENC rendező, akit egy-egy irodalmi műsorban való közreműködésből, rádiós megszólalásból már ismertem, nagyon megszerette a *Tankanyar* eszméjét és költői-zenei megvalósulását, ezért elérte, hogy adhassunk egy koncertet az 1-es stúdióban, meghívott közönség előtt. Az 1-es volt a legjobb hangjátékstúdió akkor, így a tervek szerint a koncertet fel lehetett venni egy nyolcsávós stúdiómagnetofonra. Nagy kihívást jelentett ez, hiszen egy rögzített koncert később adásba megy a rádióban.

A koncert előtti napon Virágh Laciéknál tartottunk összpörbát, és valami miatt – vagy csak a szokásos módon – kicsit feszült volt a hangulat. Attila talán késett, aztán meg Márta Pista nem hozta el a szintetizátorát. Késsel lehetett volna vágni a levegőt, engem ez már akkor nagyon megviselt: a teljes koncert és felvétel felelőssége a nyakamon, a zenekar meg épp összeveszében. Másnap a rádióban gondosan beálltunk, bekevertük a hangszereket, és megbeszéltük a hangmérnökkel, CORNIDES TAMÁSSAL a sávkiosztásokat. Úgy terveztük, hogy csak hat sávra osztjuk szét a felveendő koncert szólalóit, kettőt szabadon hagyunk az utólagos rájátszás és a keverés érdekében. Sanyi nem használta a gitárját, helyette egy asztalt, mikrofont és pickupokat kért. Velünk volt DYDA FRICSI is, aki a zenekarral együtt a koncerttérben kapott helyet, mert a visszhangosítást neki kellett megoldania egy külön szalagos magnetofonnal. Részletesen megbeszéltük vele *A walesi bárdok* szerep-hangjait, mert volt olyan részlet, ahol villámgyorsan kellett váltani. (Például amikor mindjárt az első strófa harmadik sorában megszólal a király, hogy: „Hadd látom” – akkor visszhang kell, de mire a kommentár azt mondja,

Still Europe. Konnektor-koncert, Amszterdam, Melkweg, 1988, © fotó: T. Balogh László

hogy „úgymond”, addigra ki kell kapni a visszhangot, majd azonnal vissza is adni, mert a király folytatja: „mennyit ér a velszi tartomány”.)

Megérkezett a közönség, mintegy ötven ember, barátok, kollégák, székeken ültek a közepes méretű stúdióban. Csodák csodája, a hangulat jó volt: drukk a levegőben, de valahogy nem aggódtunk. Kezdet előtt még időben befutott Virágh Laci is. Szokás szerint a Bornemisza-verssel indítottunk, jól ment, egymás után következtek a dolgok, és végig intenzíven, erővel tudtam csinálni az énekszólamokat, a legmegfelelőbb tempókban beszállni és kilépni, illetve hajtani az egész koncert tempóját. Ebben rengeteget segített, hogy a zenészek a legjobbjukat adták: hajszálpontosan hozták, amit kell, a megfelelő pillanatokban odaillő ötleteik voltak, nagyon figyeltek egymásra és rám. És ami kész csoda: a sok-sok szövegben egyetlen hibát sem vétettem. Ez most létfontosságú volt, hiszen a rádiófelvétel miatt szó sem lehetett leállásról, újrakezdésről, de utólagos javításról sem. Ha hibázok, az vagy benne marad, vagy az egész számot ki kell majd hagyni. (Igen jónak bizonyult hát számomra a hosszú versmondói gyakorlat.) Sanyi meg egyenesen fantasztikus volt, invenciójával szárnyakat adott az előadásnak. Mindenféle tárgyakat hangosított be, kopogott, zörgött, kagylóba fújt, csengő-guruló pénzdarabokat dobált a bemikrofonozott asztalon, lufballont fújt fel és engedte ki belőle harsogva-sercegeve a hangot – mindenkit inspirált, és valóban, azzal hogy „letette a gitárt”, egy új dimenziót nyitott akkori koncertgyakorlatunkban. Vokálisan is többször és jó ötletekkel szállt be, amikor pedig a vége felé elkezdtek a Hajnóczy írásának általam kivagdalt részeiből készített szöveggel *A kopt nők* című számot, a tánczenésre vett zenei felvezetésben egyszer csak elkezdett disc-jockey tempóban és hangon improvizálni. „Hölgyeim és uraim, ezen a napon, ezen a csodálatos és felejthetetlen napon.... A rádió, a magyar rádió színpadán az egyik legnagyobb sztááááár...” Azzal elkezdte bemutatni a zenekart. Majd kiválás után, felfelé pörgő hanghordozással egyszer csak: „Hölgyeim és uraim, a most hallható szám a Magyar Rádió tánczenei sikerlistájának utolsó előtti helyén áll...” Majd a hasunkat fogtuk a röhögéstől. Azután a szám vége felé, a zenei levezetésben, bementa, hogy „ülőtánc”, majd egy idő múlva, megfelelő tempóérzéssel: „alvótánc”, azzal Márta Pista egy kifutó zongoraszólammal le is zárta a számot. Külön kaland és nagyon jó munka volt az utólagos keverés. Jól sikerült az alap-

felvétel, így nem sokat nyúltunk bele, de ahol kellett, igen, és ezek a beavatkozások emlékezetesek maradtak. Az *Allegro barbaro* ostinato dallamára például Sanyi egyetlen helyen ráhelyezett három egyszerű gitárhangot, ezt követően pedig az egész szám alatt egy mély hangon éneklő férfikórust dúdoltunk rá. Közben néha majdnem elnevettem magam, Sanyi ugyanis időnként szándékosan hamisan énekelt, ami nagyon jól hatott, olyanok voltunk körülbelül, mint két hazafelé dülöngő, jókedvében danolászó részeg. Aztán volt egy emlékezetes tanulság is. Az *Idő* című számunk előtt van egy nagyon szép rész, amelyben – a *Halotti Beszéd* óriási vokális terhelése után – a *Kyrie Eleisont* énekelem egyedül. Ebbe lassan beszáll a zene: finom szintetizátorhangok úsznak be, Attila pedig egy szép basszusszólamot épít hozzá, majd a gregoriánból ütemesen kibontakozik egy tempós zene, amire az *Idő* szövege épül. Igen ám, de most, a keverésnél hallottuk, hogy a felvételen a *Kyrie*-szólam éneklése közben teljesen hamis voltam. Annyira, hogy az már ciki volt. Egyszer csak Sanyi talált egy megoldást: „tedd be vízbe”, mondta Cornidesnek. A „víz” a zenész-nyelvben a teres, zengő visszhangot jelenti. Tamás adott rá egy kis vizet, de ez nem sokat javított. „Csavard el a gombot teljesen”, utasította Sanyi Cornidest, „adj rá minden vizet”. A hangmérnök szokás szerint tiltakozni próbált, hogy ezt ők nem így szokták, de Sanyi az udvariasság szélső határán ráparancsolt: „Azt mondtam, tőki vízbe, ne vitatkozz.” Cornides nyelt egyet, de megcsinálta. Remek volt: rögtön hallottuk, hogy ez a megoldás. Az énekszólamnak eltűnt a hamissága és nagyon szép szakrális teret kapott. Mindenki megkönnyebbült. Ezt e remek felvételt a Magyar Rádió a következő év nyarán becsülettel lejátszotta.

Nemsokára GELLÉRI ÁGNES telefonált az akkori Radnóti Színpadról, hogy BÁLINT ANDRÁS kezdeményezésére és TARJÁN TAMÁS műsorvezetésével, *Szóváltás* címen egy irodalmi élőfolyóirat indul náluk, az első számot a költészet napja alkalmából szerkesztik és ebben számítanak rám. Nem emlékszem már az írókra, színészekre, akik egyébként szerepeltek a műsorban; mi Konnektor-szeánszot csináltunk, élvezve, hogy profi színházi körülmények között tudunk próbálni. A technikusok – mint azt már máskor is tapasztaltam – örömmel segítettek a különleges igények megoldásában, mert ez a munka kissé kiszabadította őket a napi rutinból. Kezdetét vette Bernáthy nagy színpadképi menetelése: lefűrészeltettünk keveset egy asztal két lábából, hogy az a lapjával a közönség felé megdőlvé állhasson. A rajta levő poharakba úgy töltöttünk folyadékot (glicerint), hogy annak a felszíne is az asztal lapjának megfelelően ferde legyen (ami víz esetében, ugyebár, nem

Szkárosi-totemállat. Still Europe-koncert, Amsterdam, Melkweg, 1988, © fotó: T. Balogh László

valószínűleg meg). A zenekar skót szoknyába és hozzávaló ruhába öltözött, engem szállodai portás egyenruhába bújtattak, a mikrofont virágcsokorba rejtettük. Ezen a fellépésen a teljes Konnektor-felállás mellett Lengyel Edit is részt vett. Hegedűt adattunk a kezébe, természetesen úgy, hogy egy hangot se játsszon rajta. A performanszt megelőzően és azt követően egy kerti padon társalogtunk Tarjánnal, egymás kezébe adogattuk a virágcsokrot, benne a mikrofonnal. A műsor előtt és után Bálint Andrással beszélgettünk, és mivel láttam, hogy megfogta, amit tőlünk látott, azt ajánlottam neki, a *Szóváltás* keretében rendezzünk egy teljes estés *Új Hölgyfutár Revue*-t. Ebben nagy vonalakban meg is állapodtunk, a részletek persze későbbre maradtak.

Erről azért eshetett szó, mert időközben a Kortárs Művészeti Fórum vezetője, CHIKÁN BÁLINT felajánlotta, hogy a JAK laptervében szereplő négy szerkesztőség rendezzen egy-egy önálló estet az Almássy téri Szabadidőközpontban. Tekintettel arra, hogy a leendő lapról még épp csak hogy elkezdődtek a tárgyalások a Kulturális Minisztériumban, a nyilvános bemutatkozás lehetőségének alapvetően mindenki örült. Én mindenesetre jó lehetőséget láttam arra, hogy megpróbáljuk látható módon körvonalazni azt a művészetfelfogást, amelyet képviselünk, illetve amelynek a képviselője alapvetően megoldatlan, pedig egyre erősebben van jelen. Hekerle Lacival és Szilágyi Ákossal megbeszél- tük, hogyan képzeljük el, kiket hívnánk meg

– már akkor igyekeztünk lehetőleg minden ide tartozó, jelentősebb szereplőt bevonni. Miután megvolt a május végi időpont, a meghívókat is postázni kezdtük. A sokszorosított szórólapokat, mint azt már megszoktam a saját fellépéseimmel, kiállításaimmal kapcsolatos előkészítő munka során, elkezdtem beborítékolni, majd jött a borítékcímzés alázatos, hosszan tartó munkája, mind- ebben most Hekerle segített.

Tervünk szerint például GÉCZI JÁNOST is hívtuk, mert akkoriban kezdett el ruhákra tervezni vizuális költeményeket, és mint vidéki „avantgárd” szerzőt, különösen szerettük volna bevonni. Ákos beszélt vele, később kiderült, hogy valami félreér- tés folytán János aztán kimaradt. Bernáthy kezdett: bányászsisakot, ún. „koba- kot” nyomott volna a fejébe, ha előtte azt, ott a helyszínen, el nem lopják; egy szájkosarat illesztett az arcára, szájába sípokat dugott, lekuporodott és egy gyer- mekfürdőkádat húzott a hátára. Aztán, mint egy teknősbéka, elkezdett hátrálni kifelé, miközben a sípokat fújva egy-egy szót kiabált, variációkban ismételve őket: képzőművészet!; „zene!”; „irodalom!”, „filmművészet!”, „történelem!”; „Európa!” – de ekkor már a kijáratnál volt, amelyen át ajtócsapódással távozott. Azután GARACZI LÁSZLÓ felolvasott, BUKTA IMRE akciót csinált, SZÉKELY ÁKOS egyik írásvetítőre tervezett mozgókép-munkáját mutatta be – kezdett alakot ölteni az ÚHF Revue-k alapképe. BALASKÓ JENŐ, BEKE LÁSZLÓ, MOLNÁR MIKLÓS, HEGYI LORÁND, GALÁNTAI, PETŐCZ, PARTI NAGY LAJOS következtek.

Mivel HAJNÓCZY írásművészetét már akkor alapvetően avantgárdnak tekintettem, igyekeztem az ő efféle inspirációját láthatóvá tenni mások számára is, persze saját munkámon keresztül. Ezért tervezett akcióim címét egyúttal az egész műsor címének tettem meg: „Tehát az, hogy a bőrt leveszem róla” – idézet a *Jézus menyasszonya* híres preparátor-interjújából. Egyéni akciót csináltam, de részt vett rajta a három lány: Edit, Csilla és Tücsi. Akkoriban nagyon sok előkészítő munká- val járó akciókat terveztem. Vettem sok zacskó vattát a gyógyszerárban, ezek alapvetően vastag csíkokban voltak zömítve. Néhány csíkot megfestettem piros autózománccal, néhányat zölddel. Csillát bokától homlokig piros vattába teker- tem, Editet zöldbe, Tücsit fehérbe. Mozgást koreografáltam nekik, egy vetítés terében kellett mozogniuk, közben magnóról ment a Hajnóczy-féle preparátor- szöveg, amelyet előzetesen felvettem, egy dinamikus részletet választva hozzá abból a zenéből, amely a közös improvizációk egyik legsikerültebb változata volt a *Támad a szél* felvételei során. Ehhez a zenéhez és mozgáskoreográfiához írásvetítővel vetítettem ki jeleket, szövegrészleteket, amelyek részben a falon, részben a vattába tekert, mozgó testeken jelentek meg. Alig hogy vége volt az estnek, indultam Párizsba, ahová a Műhelyesek jóvoltából meghívtak a soron lévő Polyphonic fesztiválra.

Bernáthy Sándor szórólapja a Solidart Minifest-hez, Fialat Művészek Klubja

